

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรม ในคดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ประจักษ์พยานหลักฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้การของพยานบุคคล แต่เนื่องจากในบางกรณีผู้กระทำผิดเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้ไม่มีใครกล้ามาเป็นพยาน เพราะเกรงจะเกิดภัยอันตรายกับตนเองและบุคคลใกล้ชิด กระบวนการยุติธรรมจึงไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ฉะนั้นรัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย ตลอดจนผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพยาน เช่น บิดามารดา สามี ภริยา หรือบุตรของพยานให้ได้รับความปลอดภัยด้วย และกำหนดให้มีค่าตอบแทนตามสมควร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทย

ในกระบวนการยุติธรรม คดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงโดยการพิสูจน์ให้ประจักษ์พยานหลักฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้การของพยานบุคคล แต่เนื่องจากในบางกรณีผู้กระทำผิดเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้ไม่มีใครกล้ามาเป็นพยาน เพราะเกรงจะเกิดภัยอันตรายกับตนเอง และบุคคลใกล้ชิด กระบวนการยุติธรรม จึงไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ฉะนั้นในรัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย ตลอดจนผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพยาน เช่น บิดามารดา สามี ภริยา หรือบุตรของพยาน ให้ได้รับความปลอดภัยด้วย และกำหนดให้มีค่าตอบแทนตามสมควร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทย ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาไว้ 3 ประการ คือ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็น และสมควรจากรัฐ

การสืบพยานบุคคลปกติทั่วไปพยานจะต้องมาศาลเพื่อเบิกความถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้รู้มาให้ศาลรับทราบเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี และค้นหาความจริง ดังนั้น พยานบุคคลจึงมีบทบาทสำคัญมากในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และมีความสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน แต่กลับเป็นพยานที่หายาก และไม่ยอมให้ความร่วมมือมาเป็นพยานที่ศาล นอกจากนี้การนำพยานบุคคลมาเบิกความในคดีอาญายังพบอุปสรรคหลายประการ เพราะพยานบุคคลมีปัจจัยพื้นฐานหลายประการที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการแปรเปลี่ยนได้ง่าย เช่น พยานเกิดความหวาดกลัวจะได้รับอันตราย พยานได้รับการว่าจ้างให้หลบหนี พยาน

กลับคำให้การในชั้นพิจารณาคดี และทัศนคติต่อกระบวนการยุติธรรมของพยาน นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการพิจารณาคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งก่อนพิจารณา ระหว่างพิจารณา หรือหลังพิจารณาคดี ในบางคดียังขาดความน่าเชื่อถือ อีกทั้งระยะเวลาในการดำเนินการพิจารณาคดียาวนานเกินไป ทำให้ปราศจากพยานหลักฐานที่สำคัญในการพิสูจน์ความจริง

พยานบุคคลที่เข้ามาเป็นพยานในคดีอาญานั้น จะต้องได้รับความคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐ จะต้องให้การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ในเรื่องสิทธิในการดำรงชีพอย่างผาสุกและปลอดภัย จากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มาคุกคาม ซึ่งการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญานี้ นับเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้พยานบุคคลรู้สึกปลอดภัย และปราศจากความเกรงกลัว แต่เมื่อพยานยังมิได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่เป็นพยานที่มีความสำคัญ จึงเป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อการใช้บังคับกฎหมาย ดังนั้น เพื่อเพิ่มความคุ้มครองให้แก่พยานจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ก็เกิดปัญหาในทางปฏิบัติพบว่า กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน และ มาตรการในการดำเนินการที่มีอยู่ในประเทศไทยก็ยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองต่อพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง

ปัจจุบันการประกอบอาชญากรรมมีความซับซ้อน และพัฒนาอย่างรวดเร็ว รัฐไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ มีการข่มขู่พยาน การว่าจ้างพยานให้หลบหนีเพื่อไม่มาเบิกความ พยานเกิดความไม่มั่นใจหากตนต้องมาเบิกความ การให้ความคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้พยานเกิดความมั่นใจในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น รัฐต้องมีมาตรการทางกฎหมายโดยเฉพาะเพื่อคุ้มครองพยาน และมีมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคล เช่น ปกปิดชื่อ ที่อยู่ของพยานเป็นความลับ เปลี่ยนชื่อ ที่อยู่ อาชีพของพยาน ย้ายที่อยู่ของพยาน และค่าตอบแทนเมื่อพยานมาเบิกความหรือได้รับอันตรายจากการที่มากล่าวความต่อศาล และค่าใช้จ่ายแก่พยานตลอดเวลาตั้งแต่ก่อนมาเบิกความจนพยานเบิกความเสร็จ และคุ้มครองพยานต่อไปจนกว่าพยานจะได้รับความปลอดภัย และการคุ้มครองความปลอดภัยของครอบครัวของพยานหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานด้วย จากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจึงเกิดแนวคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาขึ้น โดยถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ในเรื่องสิทธิในการดำรงชีพอย่างผาสุกและปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มาคุกคาม ซึ่งการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญานี้ นับเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้พยานบุคคลรู้สึกปลอดภัย และปลอดภัยจากความเกรงกลัว แต่เนื่องจาก เหตุผลความจำเป็นที่ว่าพยานยังมิได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดี เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม

โดยมาตรการที่เป็นปัญหาในเรื่องของการนำพยานบุคคลมาเบิกความในคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีต่อศาล มี 3 ประการดังนี้

ประการแรก การคุกคามพยานบุคคลที่มาเบิกความในคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีต่อศาล จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทย พบว่าไม่มีบทบัญญัติความผิดทางอาญาในเรื่องของการคุกคามพยานตามประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยตรงที่จะนำมาปรับใช้กับการกระทำดังกล่าว

ประการที่สอง การกำหนดฐานความผิดและโทษทางอาญาในเรื่องการข่มขู่คุกคามพยาน เมื่อพิจารณาบทลงโทษในการกระทำความผิดในฐานการข่มขู่คุกคามพยานแล้ว เห็นว่าบทลงโทษในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 21 วรรคแรกนั้น ไม่ได้มีการกำหนดบทลงโทษเอาไว้อย่างชัดเจน จึงอาจก่อให้เกิดเป็นปัญหาได้ว่าเมื่อมีผู้กระทำความผิดฐานคุกคามข่มขู่พยานแล้ว จะใช้บทลงโทษใดมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิด และ

ประการที่สาม การกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานกรณีจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพยาน ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มิได้มีการบัญญัติถึงเรื่องการดำเนินการว่าควรจะทำอย่างไรในกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีการคุ้มครองพยาน หากศาลพิจารณาเห็นว่าเป็นกรณีจำเป็นจะสามารถดำเนินการ หรือใช้มาตรการอื่นใดนอกเหนือจากการขอให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองพยานได้หรือไม่ กรณีนี้จะเห็นว่า กฎหมายกำหนดเพียงว่าในกรณีจำเป็นศาลอาจขอให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองพยานเท่านั้น แต่ก็ไม่ได้ให้อำนาจศาลที่จะดำเนินการอื่นใดอีก จึงถือเป็นปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ศาลไม่สามารถดำเนินการ หรือใช้มาตรการใด เพื่อคุ้มครองพยาน เนื่องจากไม่มีกฎหมายให้อำนาจ

เมื่อพิจารณามาตรการต่าง ๆ ตามกฎหมายของประเทศไทยในเรื่องของบทบาทอำนาจของศาลเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น รวมถึงการคุ้มครองพยานขององค์กรสหประชาชาติ พบว่าในบางมาตรการสามารถนำมาคุ้มครองพยานได้อย่างเหมาะสมเพียงพอแล้ว ขณะที่การนำมาตราการบางอย่างมาใช้ยังมีปัญหาอุปสรรคบางประการ เช่น มีข้อจำกัดในการนำมาใช้คุ้มครองพยานไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด นอกจากนี้ มาตรการบางอย่างซึ่งศาลต่างประเทศใช้ เพื่อคุ้มครองพยานก็ไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศไทย ทำให้เห็นว่าบทบาทอำนาจของศาลในการคุ้มครองพยานในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะดำเนินการคุ้มครองพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการในเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำพยานบุคคลมาเบิกความในคดีอาญา ในชั้นการพิจารณาคดีต่อศาลผู้เขียนขอเสนอแนะบางประการในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อให้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหามากยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

1) จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการคุกคามข่มขู่พยาน พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 นั้น ไม่ได้กำหนดว่าการข่มขู่คุกคามถือเป็นการกระทำความผิด ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่าควรที่จะบัญญัติให้การกระทำการที่เป็นการข่มขู่คุกคามบุคคล อันเนื่องจากจะมาเป็นพยานให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงาน ในกระบวนการยุติธรรมเป็นความผิดไว้โดยเฉพาะ โดยบัญญัติความผิดฐานคุกคามพยานขึ้นเพิ่มเติม ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 วรรคสี่ บัญญัติว่า

“ผู้ใดกระทำความผิดโดยการข่มขู่ บังคับ ใช้กำลัง หรือทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม เพื่อมิให้พยานให้ถ้อยคำ เบิกความ หรือเบิกความเท็จต่อเจ้าพนักงาน ถือเป็นการกระทำที่คุกคามพยานต้องรับโทษตามมาตรา 21”

เพื่อให้ศาลสามารถนำบทบัญญัติดังกล่าวมาพิจารณาลงโทษ แก่ผู้กระทำความผิดอันเป็นการคุกคามต่อพยานได้โดยตรง ซึ่งจะสามารถนำมาปรับใช้เพื่อคุ้มครองพยานได้ในคดีทุกประเภท

2) จากการศึกษาพบว่า ควรมีการพิจารณากำหนดบทลงโทษเสียใหม่ให้มีความเหมาะสมต่อลักษณะการกระทำความผิดมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อได้เพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 6 วรรคสี่ ในเรื่องการกระทำความผิดฐานคุกคามข่มขู่พยาน ตามที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อที่ 4.1 แล้ว นั้น เมื่อพิจารณามบทลงโทษในการกระทำความผิดในฐานการข่มขู่คุกคามพยานแล้ว เห็นว่าบทลงโทษในมาตรา 21 วรรคแรก¹ มีอัตราโทษที่เบาเกินไปไม่สามารถที่จะทำให้ผู้ที่กระทำความผิดเกรงกลัวต่อกฎหมายได้ ซึ่งผู้เขียนเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 21 วรรคแรก โดยให้เพิ่มโทษเป็น “ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดฐานข่มขู่พยาน ไม่ให้ผู้กระทำความผิดในเรื่องนี้อีก

¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 21 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดเปิดเผยความลับที่เกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามัญภริยา ผู้บุพการีผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้น ไม่ได้รับความปลอดภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) จากการศึกษาในเรื่องของหน่วยงานที่มีหน้าที่เข้ามาคุ้มครองพยานนั้น ควรที่จะมีการกำหนดเพิ่มเติมในกรณีจำเป็นให้ศาลสามารถสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการคุ้มครองพยานไปพลางก่อน ที่เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่น จะเข้ามาให้ความคุ้มครองพยาน หรือก่อนที่ศาลจะรับฟ้องคดีไว้พิจารณาได้ โดยอาศัยบทบัญญัติตามข้อ 12 ของระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ที่กำหนดให้ศาลแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าพนักงานต่อไปนี้เป็นผู้คุ้มครอง คือ สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งการคุ้มครองพยานนี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นมาตรการคุ้มครองพยานที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก็ได้ เช่น ตามหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานของกฎหมายต่างประเทศที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ข้างต้น กล่าวคือ

(1) การจัดให้มีมาตรการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้

(2) การจัดให้มีมาตรการเพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดใช้ เยียวความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญาโดยรวดเร็ว

(3) การจัดให้มีการให้คำแนะนำแก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มแรก รวมไปถึงการแจ้งความคืบหน้าของคดีให้พยานได้ทราบ และ

(4) การจัดให้มีมาตรการเพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของพยาน คลอดจนครอบครัวของพยานให้ไม่ถูกข่มขู่หรือการแก้แค้น เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป จากการแก้ไขกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้ง 3 ข้อนั้น เมื่อได้นำข้อเสนอแนะปรับใช้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะส่งผลให้ปัญหาในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นบรรทัดฐาน ในการใช้บังคับกฎหมายให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความชัดเจนในบทกฎหมายของเรื่องดังกล่าวได้มากยิ่งขึ้น